

Från Tidskriften Stårgård, Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi

Årgång 27 Nr 1 / 2004

Tema: Estlandssvenska Aiboland

Sten Westerholm

Svenska folkhögskolan i Estland

Svenskbygden i Estland var före andra världskriget som ett Svenskfinland i miniatyr. Svenskarna levde i kusttrakterna, ute i skärgården och inne i några städer. Rätt många svenskar bodde inne i huvudstaden Reval, både inne i stadskärnan kring Domberget, men också ute i stadsdelen Numme längs Pärnivägen. Estlandssvenskarna hade sina egna institutioner, skolor, kyrkor, föreningar, sitt politiska parti, sina ledargestalter, sina kulturfester, högtidsdagar, tidningar, dialekter, sin representation i statliga organ, sin kamp för överlevnad i ett land som mer och mer togs över på alla nivåer av majoritetsbefolkningen esterna.

Vid sina fester, men också till vardags, sjöng estlandssvenskarna sina egna sånger. De flesta gemensamma tillställningar avslutades med Modersmålets sång eller Härlig är jorden, beroende på om det var en helt profan eller religiös tillställning. Men i slutet av Modersmålets sång sjöng man i Estland "i våra fäders land", inte "i tusen sjöars land". Annars var det lika.

Det var folkskollärarna, som också här var de stora kulturbärarna ute på landsbygden. Det hade funnits folkskolor i svenskbygderna i Estland från mitten av 1800-talet. Mellan åren 1873 och 1878 hade man ett eget folkskollärarseminarium, men detta fann inte nåd inför de ryska makthavarna, som såg med oblida ögon på den lilla språkgruppens kulturella och språkliga strävanden, så seminariet i Pasklep herrgård på Nuckö upphörde. I stället kom många unga män från den här svenskbygden att söka sig till Nykarleby folkskollärarseminarium i Finland för att få sin lärarutbildning där. En del åkte också till Sverige för att studera till lärare. De, som fått sin lärarutbildning i Svenskfinland, fick också den finlandssvenska sångskatten med sig, som de flitigt lärde ut till sina elever, bl.a. Modersmålets sång.

I varje större by där svenskarna bodde, hade man en egen folkskola. Det fanns också en svensk folkskola inne i Reval, alldeles intill den svensk-finska församlingens kyrka på Riddaregatan. Den var inrymd i samma byggnad som prästgården, där också deras politiska parti Svenska folkförbundet hade sitt kansli, och där deras bildningsorganisation Svenska Odlingens Vänner hade sina utrymmen, där man gav ut tidningen Kustbon.

Modersmålets sång.

**Hur härligt sången klingar
på älskat modersmål!
Han tröst i sorgen bringar,
han skärper sinnets stål.
Vi hört den sången ljuda
i ljuvlig barndomstid,
och en gång skall han bjuda
åt oss i graven frid.**

**Du sköna sång, vårt bästa arv
från tidevarv till tidevarv,
ljud högt, ljud fritt från strand till strand
i våra fäders land!**

**Vad ädelt fädren tänkte,
vad skönt de drömt en gång,
det allt de åt oss skänkte
i modersmålets sång.
Hur våra öden randas,
den sången är oss kär,
vår själ i honom andas,
vår rikedom han är.**

**Du sköna sång, vårt bästa arv
från tidevarv till tidevarv,
ljud högt, ljud fritt från strand till strand
i våra fäders land!**

J.F. Hagfors

Sång till Odensholm

O, Odensholm, vår kära ö
som ligger uti Östersjö,
i minnet än du lever kvar
och sprider ljus i mörka da´r.

O, Odensholm, så karg och grå
men innerst inne kär ändå.
Där änglarna höll vakt var kväll
vid vaggan i det låga tjäll.

O, Odensholm, så sommarskön
för dina barn vi ber en bön,
dem krigets larm fördrev och slog
vår Herre gav, vår Herre tog.

O, Odensholm, nu fri från krig.
Vi kan nu gå på välkänd stig.
Där barn vi lekt i forna da´r,
finns hopp om kärlek ännu kvar.

O, Odensholm, vi vill dig väl,
du är liksom en sargad själ.
När såren läks och mörkret flytt
ska morgon stråla fram på nytt.

Oo, Osmussar, sul soovin head,
sa oled justkui piinat´ hing.
Küll haigus, kurjus kaovad pea,
siis hommik saabub kiirates.

Osmussaare laul

Valter Erkase rootsikeelse laulu vaba tõlge Helgi Erkas-Kaamani poolt.

Oo, Osmussaar, meil armas sa.
Su ümber Balti meri ka.
Sa mälestustes elad veel
ja annad valgust eluteel.

Oo, Osmussaar, nii hall ja karm,
kuid südames sa jäädav arm.
Seal inglid valves õhtuti
mu hälli juures armsasti.

Oo, Osmussaar, nii ilus sa.
Su lapsed palvetavad ka
veel nende eest, kes sõtta jäid
ja jumalale hinged said.

Oo, Osmussaar, nüüd vaba sa
ja vanal rajal käia saab,
kus mängisime tuntud teel
on lootust armastuseks veel.

Oo, Osmussaar, sul soovin head,
küll haavad paranevad pea.
Siis hommik kiirgab uuesti
ja pimedus kaob aegsasti.

Jag älskar var fur i skogen

**Jag älskar var fur i skogen,
som susar i nordanland.
Jag älskar var teg där plogen
bär vittne om idog hand.**

**Jag älskar de vida slätter ,
i solljusets sommarprakt
i vintrarnas stjärnenätter,
när stormen till ro sig lagt.**

**Jag älskar de tusen sjöar
och havet det famnande blå,
de klippiga skär och öar
som vakt emot fienden stå.**

**Ja, du är min fader, moder,
så sjunges från strand till strand,
långt mera än syster, broder,
ty du är mitt fosterland**

**Och än vajar Sveriges fana,
än friheten bor i Nord.
O, Herre må Du oss dana,
till kärlek för fosterjord.**

Från Gudstjänsten i Jesu Kapellruin
i Juli 2010, av Kaisa Kirikal, Nuckö församling,

Den blomstertid nu kommer

Med lust och fågring stor:
Du nalkas, ljuva sommar,
Då gräs och gröda gror.
Med blid och livlig värma
Till allt som varit dött
Sig solens strålar närma,
Och allt blir återfött.

De fagra blomsterängar
Och åkers ädla säd,
De rika örtesängar
Och lundens gröna träd,
De skola oss påminna
Guds godhets rikedom
Att vi den nåd besinna,
Som räcker året om.

Man hörer fåglar sjunga
Med mångahanda ljud,
Skall icke då vår tunga
Lovsäga Herren Gud?
Min själ, upphöj Guds ära,
Stäm upp din glädjesång
~~Till den som vill oss nära~~
Och frödja på en gång.

Näe, öitseaeg on ligi, täis pungi põõsas,
puu,
Suur rõõm, et ometigi on aland kevadkuu.
Kus õrn ja kuldne soojus, seal ärkab ellu
taas
Kõik see, mis talvel hääbus, saab elu
mullas maas.

Täis lilli jälle aasad ja põllul orashein.
Puud kandvad õrnu loore- on unund
talvelein.
Ja kevad vestab juttu meil Jumalast, kes
loob
Me rõõmuks selle ilu, mis õitsev kevad
toob.

Ja kuula, linnulaulust on saanud tänukoor!
Ka inimesed peaksid nii laulma- vana,
noor.
Hing hõiska, tõuse lendu ja täna Jumalat,
Kes alati on ligi ja toetab palujaid.

Maa on nii kaunis,

kirgas kõrge taevas,
täis rõõmu usklige lootustee:
siit kaduvuse
päevadest läbi
meid kannab taeva poole see.

Aastad ja ajastud
tulevad ja lähevad,
põlv järgneb põlvele lennates:
ei iial vaiki
taevased helid,
meid hellalt koju kutsudes.

Inglid kord laulsid
karjastele väljal.
Nüüd hingest hinge
on kostmas laul:
rõõm, rahu teile!
Päästja on tulnud!

Härlig är jorden,
härlig är Guds himmel,
skön är själarnas pilgrimsgång.
Genom de fagra
riken på jorden
gå vi till paradiset med sång.

Tidevarv komma,
tidevarv försvinna,
släkten följa släktens gång.
Aldrig förstummas
tonen från himlen
i själens glada pilgrimssång.

Änglar den sjöngo
först för markens herdar.
Skönt från själ till själ det ljöd:
människa gläd dig,
Frälsarn är kommen,
frid över jorden Herren bjöd.